

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ความต้องการการส่งเสริมและการผลิตส้มโอพันธุ์ปูโกของเกษตรกรในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
Extension Need and the Pugo Pomelo Production by Farmers in Yarang District, Pattani Province

นริสา มะแซ (Narisa Masae) * จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)**

พงศ์พันธุ์ เทียรหิรัญ (Pongpan Thienhirun)***

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การผลิตส้มโอพันธุ์ปูโกของเกษตรกร (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตส้มโอพันธุ์ปูโกของเกษตรกร (4) ความต้องการการส่งเสริม การผลิตส้มโอพันธุ์ปูโกของเกษตรกร

ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชที่มีศักยภาพทางการตลาดสูง ปี 2556 อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 165 ราย สุ่มตัวอย่าง จำนวน 117 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และการจัดอันดับ

ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 57.3 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.24 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.79 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.85 คน ประสบการณ์ปลูกเฉลี่ย 8.5 ปี พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 1.14 ไร่ จำนวนต้นส้มโอพันธุ์ปูโกเฉลี่ย 16.64 ต้น แหล่งที่มาของต้นพันธุ์ร้อยละ 51.3 ขยายพันธุ์เอง เกษตรกรร้อยละ 92.3 ประกอบอาชีพทำสวน รายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์ปูโกต่อไร่ เฉลี่ย 6,425.64 บาท รายจ่ายจากการปลูกส้มโอพันธุ์ปูโกต่อไร่ เฉลี่ย 2,348.72 บาท รายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์ปูโกต่อต้น เฉลี่ย 3,058.12 บาท รายจ่ายจากการปลูกส้มโอพันธุ์ปูโกต่อต้น เฉลี่ย 1,188.89 บาท (2) ประเด็นที่เกษตรกรจำนวนมากปฏิบัติในการผลิตส้มโอพันธุ์ปูโก คือ ปลูกที่ระยะปลูก 6×6 เมตร การปฏิบัติในช่วง 3 ปีแรกมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตส้มโอมีการใส่ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอก เริ่มตัดแต่งกิ่งหลังจากปลูกส้มโอแล้ว 1 ปี การรักษาความสะอาดสวนอยู่เสมอ การตัดแต่งกิ่งให้โปร่ง แสงแดดส่องถึง การเก็บผลผลิตเมื่อแก่จัดประมาณ 7 เดือน และการตัดแยกผลส้มโอที่มีตำหนิออกจากผลส้มโอที่สมบูรณ์ (3) ปัญหาที่เกษตรกรระบุว่าเป็นปัญหาในระดับมาก ได้แก่ คุณภาพผลผลิตต่ำ การระบาดของแมลงศัตรูพืช ราคาผลผลิตต่ำ และการระบาดของโรค เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ คือ ต้องการให้ทางราชการสนับสนุนปัจจัยการผลิตส้มโอพันธุ์ปูโก ส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการผลิตและการจัดการส้มโอพันธุ์ปูโกอย่างครบวงจร ต้องการให้มีการช่วยเหลือในเรื่องของราคาผลผลิต และจัดหาตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิต (4) เกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้ในระดับมากที่สุด เรื่องการผลิตส้มโอพันธุ์ปูโก เกษตรกรมีความต้องการช่องทางการส่งเสริมความรู้ในระดับมากจากรายการ คู่มือ โทรทัศน์ และวิทยุ และเกษตรกรมีความต้องการความรู้ผ่านวิธีการส่งเสริมระดับมาก ในรูปแบบทัศนศึกษา ฝึกปฏิบัติ และสาธิต

คำสำคัญ ความต้องการการส่งเสริม การผลิตส้มโอพันธุ์ปูโก เกษตรกร อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช namari011@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

thpongpan@hotmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study (1) socio-economic circumstance of farmers (2) Pugo Pomelo production by farmers (3) problems and suggestions for Pugo Pomelo production by farmers (4) extension need for Pugo Pomelo production by farmers.

Population in this study was a number of 165 farmers who joined the project promoting crop production of high marketing potential in the year 2013 in Yarang District, Pattani Province. A number of 117 farmers were selected as samples. Tool for data collection was interview. Data was analyzed by computer program. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum value, minimum value and ranking.

From research results, findings were as follows. (1) 57.3% of the farmers were male with the average age at 48.24 years. They completed primary education. Their average number of household members was 5.79 persons. Their average number of household labor was 2.85 persons. Their average experience in planting was 8.5 years. The average planting area was 1.14 rai. The average number of Pugo Pomelo trees was 16.64 trees. Source of Pugo Pomelo variety was propagation by 51.3% of them. 92.3% made their living by fruit orchard. Their average income from Pugo Pomelo plantation was 6,425.64 baht/rai. Their average cost in Pugo Pomelo plantation was 2,348.72 baht/rai. Their average income from Pugo Pomelo plantation was 3,058.12 baht/tree. Their average cost in Pugo Pomelo plantation was 1,188.89 baht/tree. (2) To plant Pugo Pomelo, following practices had been carried out by a large number of farmers i.e. planting space 6x6 m. watering regularly in the first 3 years, manure and compost application after harvest, starting rejuvenation after one year of plantation, always keeping the planting area clean, cutting branches to let sunshine through, harvest after 7 months of maturity and separating good Pomelo from the damaged ones. (3) Problems that farmers stated at high level were low quality products, outbreak of insects, low priced products and outbreak of disease. They suggested support from the government sector be provided in terms of production factors for Pugo Pomelo, production knowledge, complete cycle management for Pugo Pomelo, assistance them with products price and seeking market for distribution. (4) Their extension need at the highest level was Pugo Pomelo production. They would like to have knowledge promotion at high level from official sector i.e. manual, television, and video. Furthermore, they would like to acquire knowledge by promotion method at high level in form of study visit, workshop and demonstration.

Keywords: Extension needs, Pugo Pomelo Production, Farmers, Yarang District, Pattani Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

ส้มโอ เป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่ทุกคนรู้จัก เนื่องจากสามารถปลูกได้ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย และมีคุณภาพ รสชาติดี มีรสหวานหรือหวานอมเปรี้ยวขึ้นอยู่กับพันธุ์ มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เป็นที่ต้องการของตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ อีกทั้งส้มโอเป็นผลไม้ที่มีเปลือกหนา ทำให้สามารถเก็บรักษาไว้ได้นานโดยไม่เสียคุณภาพ มีความทนทานต่อการกระทบกระเทือนระหว่างขนส่งได้ในระยะทางไกลโดยเฉพาะการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ (สุรฉัตร ศรีลับซ้าย 2551 : 1) ตลาดภายในประเทศ ได้แก่ ตลาดท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ และตลาดขายส่งสี่มุมเมือง ตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ อเมริกา แคนาดา เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม และกรีซ ปัจจุบันตลาดต่างประเทศเริ่มขยายไปทางตะวันออกกลาง เช่น บาร์เรน ซาอุดีอาระเบีย คูเวต โอมาน ประเทศที่มีการสั่งซื้อส้มโอมาก คือ ฮองกง จีน สิงคโปร์ ซึ่งในช่วงเทศกาลต่าง ๆ

อำเภอชะเรียง จังหวัดปัตตานี มีพื้นที่ทั้งหมด 125,918 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรจำนวน 114,354 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล 11,906 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกส้มโอมากที่สุดในจังหวัดปัตตานี (สำนักงานเกษตรอำเภอชะเรียง 2555: 1) เนื่องจากอำเภอชะเรียงมีทางน้ำสายสำคัญคือแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านตลอดแนวอำเภอในฤดูน้ำหลากของทุกปี แม่น้ำสายสำคัญนี้ได้พัฒนาอาหารสำหรับพืชจำนวนมากจากต้นน้ำไหลบ่าลงสู่ที่ราบเบื้องล่าง ทำให้สภาพดินในอำเภอชะเรียงอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะไม้ผลในพื้นที่อำเภอชะเรียงเป็นที่ต้องการของตลาด เพราะมีรสชาติดีทั้งยังเป็นพื้นที่แหล่งต้นกำเนิดของส้มโอพันธุ์ปาก ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ รสชาติ หวาน หอม เปลือกบางนํ้า มีขนคล้ายกำมะหยี่ เป็นที่ต้องการของตลาด

ส้มโอพันธุ์ปาก ปลูกกันมากที่อำเภอชะเรียง จังหวัดปัตตานี และถือว่าเป็นส้มโอที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ส้มโอพันธุ์ปาก มีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์หลายประการ คือ ผลมีลักษณะทรงกลมมีจัก เนื้อสีแดงทับทิม นํ้าหวาน เมล็ดเล็กและมีจำนวนน้อยมาก (สำนักงานเกษตรอำเภอชะเรียง 2555: 2) เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคโดยทั่วไป แต่สภาพการทำสวนส้มโอพันธุ์ปากนี้ยังเป็นแบบสวนหลังบ้าน ผลผลิตจึงไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ การดูแลรักษา ทำให้คุณภาพผลผลิตต่ำ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าความต้องการส่งเสริมและการผลิตส้มโอพันธุ์ปากของเกษตรกรในอำเภอชะเรียง จังหวัดปัตตานี ว่าเกษตรกรมีขั้นตอนการผลิตอย่างไร ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตเป็นอย่างไร เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมเรื่องความรู้ใดผ่านช่องทาง และวิธีการอย่างไร ซึ่งมีความสำคัญใน การใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการส่งเสริมการผลิตส้มโอพันธุ์ปาก เพื่อให้สามารถขยายพื้นที่ปลูกให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาของเกษตรกร ส่งผลให้มีปริมาณผลผลิต และคุณภาพเพิ่มมากขึ้น เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรและประเทศชาติต่อไป

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ปากน้ำในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาการผลิตส้มโอพันธุ์ปากน้ำของเกษตรกรในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตส้มโอพันธุ์ปากน้ำของเกษตรกรในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ปากน้ำในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชที่มีศักยภาพทางการตลาดสูง ปี 2556 ของสำนักงานเกษตรอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 165 ราย สุ่มตัวอย่าง จำนวน 117 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 57.3 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.24 ปี ร้อยละ 85.5 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 36.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ย 5.79 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ย 2.85 คน ร้อยละ 67.5 เป็นสมาชิกในสังคม โดยเป็นกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 48.7 ประสบการณ์ปลูกเฉลี่ย 8.5 ปี พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 1.14 ไร่ จำนวนต้นส้มโอพันธุ์ปากน้ำเฉลี่ย 16.64 ต้น แหล่งที่มาของต้นพันธุ์ร้อยละ 51.3 ขยายพันธุ์เอง แหล่งความรู้เรื่อง การปลูกส้มโอได้รับจากประสบการณ์ตนเองร้อยละ 56.4

สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 92.3 ประกอบอาชีพทำสวน รายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์ปากน้ำต่อไร่ เฉลี่ย 6,425.64 บาท/ไร่ รายจ่ายจากการปลูกส้มโอพันธุ์ปากน้ำต่อไร่ เฉลี่ย 2,348.72 บาท/ไร่ รายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์ปากน้ำต่อต้น เฉลี่ย 3,058.12 บาท รายจ่ายจากการปลูกส้มโอพันธุ์ปากน้ำต่อต้น เฉลี่ย 1,188.89 บาท ร้อยละ 56.4 เกษตรกรมีสถานะหนี้สิน ร้อยละ 28.3 กู้เงินจากญาติ/เพื่อนบ้าน

2. การผลิตส้มโอพันธุ์ปากน้ำของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรจำนวนมากปฏิบัติตามหลักวิชาการ มีดังนี้ การปลูกที่ระยะปลูก 6 × 6 เมตร การดูแลรักษา ด้านการให้น้ำ การปฏิบัติในช่วง 3 ปีแรกมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ ด้านการให้น้ำ หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตส้มโอมีการใส่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ด้านการตัดแต่งกิ่ง เริ่มตัดแต่งกิ่งหลังจากปลูกส้มโอแล้ว 1 ปี ด้านการป้องกันโรคและแมลง ได้แก่ การรักษาความสะอาดสวนอยู่เสมอ และการตัดแต่งกิ่งให้โปร่ง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

แสงแดดส่องถึง การเก็บเกี่ยว เก็บผลผลิตเมื่อแก่จัด อายุประมาณ 7 เดือน การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ได้แก่ การคัดแยกผลส้มโอที่มีตำหนิออกจากผล ส้มโอที่สมบูรณ์

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาของเกษตรกรที่พบในระดับมาก คือ คุณภาพผลผลิตต่ำ การระบาดของแมลงศัตรูพืช ราคาผลผลิตต่ำ การระบาดของโรค โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 3.74 3.73 และ 3.49 ตามลำดับ ปัญหาของเกษตรกรที่พบในระดับปานกลาง คือ ไม่มีตลาดรองรับ/แหล่งรับซื้อน้อย ต้นทุนการผลิตสูง ขาดแคลนเครื่องจักร เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง การจัดการคุณภาพผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว การขาดแคลนแรงงาน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 3.27 2.96 2.84 2.71 และ 2.69 ตามลำดับ ปัญหาของเกษตรกรที่พบในระดับน้อย คือ สภาพพื้นที่ปลูกไม่เหมาะสม สภาพดินมีปัญหา เช่น ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า ด้านการผลิต ต้องการให้ราชการสนับสนุนปัจจัยการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก ได้แก่ ดินพันธุ์ ปุ๋ย สารป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรูพืช และต้องการให้ราชการส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการผลิตและการจัดการส้มโอพันธุ์ปลูกอย่างครบวงจร ด้านการตลาด ต้องการให้มีการช่วยเหลือในเรื่องของราคาผลผลิต และจัดหาตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิต ด้านอื่น ๆ ต้องการให้หน่วยงานราชการออกเยี่ยมเยียนเกษตรกรบ่อย ๆ เพื่อรับทราบปัญหาจากเกษตรกร

4. ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร

จากการศึกษาความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ปลูก ในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี พบว่า

ความรู้ด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก พบว่า เกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูกในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

ช่องทางการส่งเสริมด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก พบว่า เกษตรกรมีความต้องการความรู้ผ่านช่องทางการส่งเสริมด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูกในระดับมากจากทางราชการ คู่มือ โทรทัศน์ และวิทยุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 3.68 3.48 และ 3.42 ตามลำดับ ต้องการระดับปานกลางจากทางอินเทอร์เน็ต ไปรษณีย์ และแผ่นพับ 3.22 2.66 และ 2.64 ตามลำดับ และต้องการระดับน้อยจากทางวิทยุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34

วิธีการส่งเสริมด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก พบว่า เกษตรกรมีความต้องการความรู้ผ่านวิธีการส่งเสริมระดับมากในรูปแบบทัศนศึกษา ฝึกปฏิบัติ สาธิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 3.91 และ 3.84 ตามลำดับ และต้องการระดับปานกลางในรูปแบบการบรรยาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 57.3 เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในกลุ่มเฉลี่ย 48.24 ปี มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5.79 คน มีแรงงานในครัวเรือน 2.85 คน เป็นสมาชิกในสังคม โดยเป็นกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด ประสบการณ์ปลูกเฉลี่ย 8.5 ปี พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 1.14 ไร่

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

จำนวนต้นส้มโอพันธุ์โปโกเฉลี่ย 16.64 ต้น แหล่งที่มาของต้นพันธุ์ส่วนใหญ่ขยายพันธุ์เอง แหล่งความรู้เรื่องการปลูกส้มโอได้รับจากประสบการณ์ตนเอง สอดคล้องกับการรายงานของจริยา อุปศิริ (2549 อ้างถึงใน สุรฉัตร ศรีลับซ้าย 2550 : 26-27) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการผลผลิตและการตลาดส้มโอของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกส้มโออำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 44.65 ปี ระดับการศึกษาของสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกส้มโอร้อยละ 60 จบชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.85 คน และจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.60 คน เกษตรกรผู้ปลูกส้มโอมีที่ดินถือครองเฉลี่ย 15.85 ไร่ต่อครัวเรือน เกษตรกรมีประสบการณ์ปลูกส้มโอประมาณ 4-8 ปี และสอดคล้องการรายงานของเกษณี คีวนาง (2546 : 65-66) ศึกษาการผลิตส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ของเกษตรกร จังหวัดสงขลา พบว่า เกษตรกรมีสถานภาพสมรส แหล่งความรู้เรื่องส้มโอได้รับจากญาติพี่น้อง เป็นสมาชิกกลุ่มชมรมผู้ปลูกส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่

สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน รายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์โปโกต่อไร่ในรอบปี พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 6,425.64 บาท รายจ่ายจากการปลูกส้มโอพันธุ์โปโกต่อไร่ในรอบปี พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 2,348.72 บาท รายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์โปโกต่อต้นในรอบปี พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 3,058.12 บาท รายจ่ายจากการปลูกส้มโอพันธุ์โปโกต่อต้นในรอบปี พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 1,188.89 บาท ร้อยละ 56.4 เกษตรกรมีสถานะหนี้สิน โดยร้อยละ 28.2 กู้เงินจากญาติ/เพื่อนบ้าน แตกต่างกับการรายงานของจริยา อุปศิริ (2549 อ้างถึงใน สุรฉัตร ศรีลับซ้าย 2550 : 26-27) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการผลผลิตและการตลาดส้มโอของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอ อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกส้มโอมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 242,890.63 บาทต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 74.05 ของรายได้ทั้งหมดสำหรับรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 113,918.48 บาท ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 65.88 รายสุทธิต่อครัวเรือนของเกษตรกรเท่ากับ 128,972.15 บาท สำหรับรายได้สุทธิจากการปลูกส้มโอเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 143,324.83 บาท โดยคิดเป็นรายได้สุทธิเท่ากับ 16,961.51 บาทต่อไร่ หรือเท่ากับ 10.32 บาทต่อผล มีต้นทุนเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 36,540.80 บาท หรือคิดเป็น 4,324.36 บาทต่อไร่ และสอดคล้องกับการรายงานของเกษณี คีวนาง (2546 : 65-66) ศึกษาการผลิตส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ของเกษตรกร จังหวัดสงขลา พบว่า อาชีพหลักทำสวนยางพารา อาชีพรองทำสวนผลไม้ รายได้เฉลี่ย 13,598.00 บาท/เดือน มีรายได้จากการขาย/ไร่ 5,164.20 บาท ราคาเฉลี่ย/ผล 17.23 บาท

การผลิตส้มโอพันธุ์โปโก

จากการศึกษา พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรปฏิบัติตามหลักวิชาการน้อย ได้แก่ การขุดหลุมปลูกขนาด $0.5 \times 0.5 \times 0.5$ เมตร ใส่ปุ๋ย 15-15-15 รองก้นหลุมก่อนปลูก และ เมื่อขุดหลุมแล้วตากหลุมทิ้งไว้ 1 เดือน การดูแลรักษา ด้านการให้น้ำ ได้แก่ การรดน้ำก่อนส้มโอออกดอก 1-2 เดือน และการลดปริมาณการให้น้ำในช่วงก่อนผลส้มโอแก่จัด ด้านการให้ปุ๋ย ได้แก่ การใส่ปุ๋ยสูตรเสมอ 15-15-15 ระยะส้มโอติดผลอ่อน การใส่ปุ๋ยสูตร 12-24-12 ก่อนส้มโอออกดอก และการใส่ปุ๋ยสูตร 13-13-21 ช่วงก่อนผลส้มโอแก่จัด ด้าน การตัดแต่งกิ่ง ได้แก่ การตัดแต่งกิ่งสม่ำเสมอตลอดปี ด้านการป้องกันโรคและแมลง ได้แก่ เมื่อพบกิ่งเป็นโรค แมลงศัตรูพืชเข้าไปทำลาย ด้านการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต ได้แก่ การปลิดผลอ่อนทิ้งในกิ่งที่ติดผลมากเกินไป และการห่อผล การเก็บเกี่ยว ได้แก่ เก็บผลผลิตโดยใช้กรรไกรตัดขั้วผล การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ได้แก่ ทำความสะอาดผลก่อนส่งจำหน่าย และมี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

การคัดแบ่งขนาดผลก่อนส่งจำหน่าย แตกต่างจากการรายงานของสุรฉัตร ศรีลับซ้าย (2551 : 78-79) ศึกษาสภาพการผลิตส้มโอของผู้ปลูกส้มโอในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ร้อยละ 85.0 มีการใส่ปุ๋ยรองก้นหลุมร้อยละ 61.1 ใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ร้อยละ 72.0 เก็บเกี่ยวส้มโอใช้กรรไกรแบบตัดหรือหนีบผลและตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยว และไม่สอดคล้องกับนิคยา พวงสมบัติ (2531 : 73) ศึกษาการผลิตและการตลาดของส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พ.ศ. 2531 พบว่า เกษตรกรมีการตัดแต่งกิ่งและปลิดผล ส่วนใหญ่คงไว้ผล 10-20 ผล/ต้น

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาของเกษตรกรที่พบในระดับมาก คือ คุณภาพผลผลิตต่ำ การระบาดของแมลงศัตรูพืช ราคาผลผลิตต่ำ การระบาดของโรค โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 3.74 3.73 และ 3.49 ตามลำดับ และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า ด้านการผลิต ต้องการให้ราชการสนับสนุนปัจจัยการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก ได้แก่ ต้นพันธุ์ ปุ๋ย สารป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรูพืช และต้องการให้ราชการส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการผลิตและการจัดการส้มโอพันธุ์ปลูกอย่างครบวงจร ด้านการตลาด ต้องการให้มีการช่วยเหลือในเรื่องของราคาผลผลิต และจัดหาตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิต ด้านอื่น ๆ ต้องการให้หน่วยงานราชการออกเยี่ยมชมเกษตรกรบ่อย ๆ เพื่อรับทราบปัญหาจากเกษตรกร

สอดคล้องกับการรายงานของสุรฉัตร ศรีลับซ้าย (2551 : 78-79) ศึกษาสภาพการผลิตส้มโอของผู้ปลูกส้มโอในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการผลิตที่ผู้ปลูกส้มโอประสบในระดับมาก ได้แก่ ราคาปุ๋ยและสารเคมีที่มีราคาแพง ขาดแคลนเงินทุน และราคาผลผลิตที่ตกต่ำ สอดคล้องกับ การรายงานของนิคยา พวงสมบัติ (2531 : 73) ศึกษาการผลิตและการตลาดของส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา ในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พ.ศ. 2531 พบว่า ปัญหาที่พบมากคือ ปัญหาโรคและแมลง และการผลิต เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล คือ ความรู้ในเรื่องโรคและแมลง การป้องกันกำจัด ความรู้ในด้านการผลิตและดูแลรักษา สอดคล้องกับการรายงานของพิชญพร สีเข้ม (2555 : 5) ศึกษาสภาพการผลิตส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาของเกษตรกรในจังหวัดชัยนาท พบว่า ปัญหาในการปลูกส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา เกษตรกร ประสบปัญหาโรคและแมลงระบาด ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดแรงงานในการผลิต ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ส่วนข้อเสนอแนะของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการให้ความรู้เรื่องโรคและแมลง นั่นคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมเกษตรกรในเรื่องการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ฤดูกาลที่มีการระบาดพร้อมทั้งแนะนำวิธีการป้องกัน ข้อเสนอแนะด้านการจัดการปัจจัยการผลิต นั่นคือ ภาครัฐควรสนับสนุนปุ๋ยและสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชราคาถูกให้เกษตรกร ข้อเสนอแนะด้านการตลาดส้มโอ นั่นคือ จัดให้มีตลาดกลางให้เกษตรกรได้จำหน่ายผลผลิตโดยตรง

ความต้องการการส่งเสริม

จากการศึกษาความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ปลูก ในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี พบว่า

ความรู้ด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

ช่องทางการส่งเสริมด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูก เกษตรกรมีความต้องการความรู้ผ่าน ช่องทางการส่งเสริมด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปลูกในระดับมากผ่านทางราชการ คู่มือ โทรทัศน์ และวีดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

3.68 3.68 3.48 และ 3.42 ตามลำดับ ในระดับปานกลางผ่านทางอินเทอร์เน็ต โพสต์เตอร์ และแผ่นพับ 3.22 2.66 และ 2.64 ตามลำดับ ในระดับน้อยผ่านวิทยุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34

วิธีการส่งเสริมด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปาก เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมความรู้ระดับมากในรูปแบบทัศนศึกษา ฝึกปฏิบัติ สาธิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 3.91 และ 3.84 ตามลำดับ และในระดับปานกลางในรูปแบบ การบรรยาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

สอดคล้องกับการรายงานของสุรฉัตร ศรีลับซ้าย (2551 : 78-79) ศึกษาสภาพการผลิตส้มโอของผู้ปลูกส้มโอในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ร้อยละ 88.0 ผู้ปลูกส้มโอส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมด้วยวิธีการบรรยายและร้อยละ 61.0 มีความต้องการเพิ่มเติม ร้อยละ 86.0 ได้รับการส่งเสริมโดยการดูงานและร้อยละ 62.0 มีความต้องการเพิ่มเติม ร้อยละ 74.0 ได้รับการส่งเสริมโดยวิธีการสาธิตและร้อยละ 47.0 มีความต้องการเพิ่มเติม ร้อยละ 75.0 ได้รับการส่งเสริมโดยวิธีการฝึกปฏิบัติและร้อยละ 48 มีความต้องการเพิ่มเติม

สอดคล้องกับการรายงานของสำเนา ฤทธิเดช (2544 : 72-73) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการผลิตส้มโอในเขตจังหวัดชัยนาท พบว่า การได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพ โทรทัศน์เป็นสื่อที่เกษตรกรได้รับความรู้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

1. ข้อเสนอแนะในการนำเสนอผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

ควรมีการให้ความรู้ ทักษะต่าง ๆ ในการผลิตส้มโอให้แก่ลูกหลานเกษตรกรที่มีการผลิตส้มโอพันธุ์ปากอยู่แล้ว เพื่อให้การผลิตส้มโอพันธุ์ปากของเกษตรกรมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เนื่องจากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 69.3 มีอายุ 45 ปีขึ้นไป โดยอายุเฉลี่ย 48.24 ปี ควรมีผู้สืบทอดและพัฒนาการผลิตต่อไป

1.2 ด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปาก

ควรกำหนดแผนการส่งเสริมพัฒนาการปลูกส้มโอพันธุ์ปาก ตามความต้องการของเกษตรกร เนื่องจากผลการศึกษาการผลิตส้มโอพันธุ์ปากของเกษตรกรทั้ง 4 ด้าน พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติการผลิตส้มโอพันธุ์ปากในด้านต่าง ๆ น้อยกว่าร้อยละ 60 อยู่หลายประเด็น คือ การดูแลรักษาในการให้น้ำ การตัดแต่งกิ่ง การป้องกันโรคและแมลง และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต

1.3 ด้านปัญหาและข้อเสนอแนะ

รัฐควรให้การช่วยเหลือในเรื่องการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตและการตลาด โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิต การจัดการคุณภาพส้มโอพันธุ์ปากแก่เกษตรกรอย่างครบวงจร และให้ข้อมูลด้านการตลาดแก่เกษตรกร เช่น ข่าวสารเกี่ยวกับราคาผลผลิต ช่องทางการตลาด และคุณภาพผลผลิต เนื่องจากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับคุณภาพผลผลิตต่ำมากเป็นอันดับที่ 1 ต้องการให้มีการช่วยเหลือในเรื่องของราคาผลผลิต

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

จัดหาตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิต ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตของตนเอง ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ ราคาสูงขึ้น และสามารถเพิ่มช่องทางการตลาดแก่เกษตรกรได้ต่อไป

1.4 ด้านความต้องการการส่งเสริม

วิธีการส่งเสริมรูปแบบทัศนศึกษานั้นเป็นวิธีการที่เกษตรกรได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง แต่วิธีการดังกล่าวต้องใช้งบประมาณและค่าใช้จ่ายที่สูง ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรได้รับความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการปลูกส้มโอพันธุ์ปากแจ่มคุณภาพ ในรูปแบบสาธิต ฝึกปฏิบัติ โดยผ่านช่องทางโทรทัศน์ วิทยุ ซึ่ง เป็นสื่อที่เกษตรกรมีประจำบ้าน เนื่องจาก ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปากแจ่มจากทางราชการ คู่มือ โทรทัศน์ และวิทยุ ในรูปแบบสาธิต และฝึกปฏิบัติ โดยช่องทางและวิธีการเหล่านี้เกษตรกรสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติได้เอง สะดวกแก่เกษตรกรที่ไม่ต้องการเดินทาง ประหยัดงบประมาณและค่าใช้จ่าย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการผลิตและการตลาดส้มโอพันธุ์ปากแจ่ม เพื่อให้ทราบถึงสภาพการตลาด แนวทางการแก้ไข และพัฒนาการผลิต เนื่องจากการศึกษานี้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการผลิตและการตลาด หากมีการศึกษาจะช่วยส่งเสริมและเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรได้นำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการผลิตต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมโดยใช้สื่อสารสนเทศที่เข้าถึงเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการศึกษานี้ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการช่องทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตส้มโอพันธุ์ปากแจ่มในระดับมากจากทางราชการ คู่มือ โทรทัศน์ และวิทยุ หากมีการศึกษาทำให้ทราบถึงวิธีการและสื่อประเภทใดที่เหมาะสมแก่เกษตรกร สามารถนำไปพัฒนา ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่ได้ต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช ส้มโอพันธุ์ปากแจ่ม ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการยอมรับของเกษตรกร เนื่องจากการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชนั้นมีผลต่อการจัดการคุณภาพผลผลิต และราคา ซึ่งจากการศึกษานี้ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ปากแจ่มส่วนใหญ่ยังขาดการปฏิบัติด้านการผลิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการผลิต การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกศณี ค้วนาง. (2546). การผลิตส้มโอพันธุ์หอมหาวใหญ่ของเกษตรกร จังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- จริยา อุปศิริ. (2549). การจัดการผลผลิตและการตลาดส้มโอของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอ อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ (รายงานการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาธุรกิจเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- นิตยา พวงสมบัติ. (2531). การผลิตและการตลาดส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา ในอำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2531 (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาส่งเสริมการเกษตร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเกษตรอำเภอยะรัง. (2555). แผนพัฒนาการเกษตรอำเภอยะรัง. ปัตตานี: สำนักงานเกษตรอำเภอยะรัง.
สำนักงานเกษตรอำเภอยะรัง. (2555). เอกสารวิชาการ เรื่อง การผลิตส้มโอพันธุ์ปาก. ปัตตานี: สำนักงานเกษตร
อำเภอยะรัง.

สำเนา ฤทธิสุข. (2544). การใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการผลิตส้มโอในเขตจังหวัดชัยนาท
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

สุรฉัตร ศรีลับซ้าย. (2551). สภาพการผลิตส้มโอของผู้ปลูกส้มโอในจังหวัดขอนแก่น
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

